

PRAWNY (291) ai

[GórnDworz Gg5v może nieprawny (cf s.v. 1.NIE)]

a jasne (w tym 5 r. błędne znakowanie).

[sup n(a)prawni(e)jszy.]

sg m N prawny (22). ◇ G prawnégo (26); -égo (14), -(e)go (12). ◇ A prawny (15), prawnégo (4); -égo (1), -(e)go (3). ◇ I prawnym (6), [prawn(e)m]. ◇ L prawnym (8). ◇ f N prawną (13). ◇ G prawnéj (11), prawny (1) MycPrz; -éj (4), -(e)j (7). ◇ D prawn(e)j (1). ◇ A prawną (7). ◇ I prawną (4). ◇ L prawn(e)j (1). ◇ n N prawn(e) (3). ◇ G prawnégo (12); -égo (9), -(e)go (3). ◇ A prawné (2); -é (1), -(e) (1). ◇ I prawnym (6), prawn(e)m (1) GórnRozm. ◇ L prawn(e)m (1). ◇ pl N m pers prawni (5). subst prawné (14); -é (7), -(e) (7). ◇ G prawnych (51). ◇ D prawnym (4). ◇ A subst prawné, [naprawniejszé] (40); -é (16), -e (7) SarnStat (14:1), -(e) (23). ◇ I m prawnémi (3); -émi (2), -ęmi (1); -émi SarnStat; -émi : -ęmi MurzNT (1:1). f prawnémi (3). ◇ L prawnych (27).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII (z Cn) – XVIII w.

Przymiotnik od „prawo” ‘system norm regulujących życie społeczne’; iudicialis BartBydrg, JanStat, Cn; iuridicus Mącz, JanStat, Cn; legitimus Modrz, JanStat, Cn; legalis Calep, JanStat, Cn; iuridicialis Calep; iudiciarius JanStat, Cn; forensis Cn (291) : Iuridicialis – Prawni, od prawa przinalezaci. Calep 272a, 597b.

a. Związany z brzmieniem i treścią prawa, ustawami, kodeksem (99) : A on [obrońca w sądzie] vmyślnie y łatwią rzecz zatrudniąc będzie [...]. Wyrwóiąc dziwne Prawne Lácińskie Terminy GroicPorzRej C3v; á zá nie maż y w inżyich íprawách wálżyich prawnych síłá tych rzeczy/ ktorých y ty łam wiem pewnie nie chwalíż? GórnRozm E4v; nic mu [dobremu urzędowi] po rozmáitem práwie: iáko zásię będzieli zły vrząd/ á ku łwey rzeczy będzie náciągál práwo/ tedy z oney wielkości/ abo rozmáitości práwney/ wiele złego ludziom vroście. GórnRozm K3, F3; ActReg 8.

Wyrażenia: »litera prawna« (1): Alę [!] co tych złych rzeczy iest v nas/ ták w práwie/ w porządku do niego/ w vrzędnikách/ iáko w ludziách/ ktorým literá prawna/ nie fens do wykretów służy GórnRozm I4.

»miarkowanie prawne« = równość praw (1): Lácno by ten obyczay [tj. zakaz używania broni] był przyięt/ kiedy by niektorzi z iádowitemi łercy do tego niezawadzáli: ktorzi pod zasłoną zacności/ álbo iákiey łwey gorności/ gárdzą miárkowánim prawnym [iuris aequabilitatem]: rádži że się ich wżytcy boią ModrzBaz 64.

»porządek prawny« (1): Dániny, Libertácię miast, y inné tym podobne, ktorých było námiészano w łtátut, y zátłumiono wżyttek porządek prawny. Té wżytki rzeczy do Metryki łtátutowéy odśyłamy SarnStat 101.

»prawo prawne« (1): TAK rozumieią mądrzy Práwnicy: nim niśzy vrząd, tym łie do práwá prawnégo bárżiéy przywięzuie: A nim wysłzy vrząd, tym łie do íprawiedliwości iest wolny gárnać, niéco vchylíwłzy práwá. SarnStat 155.

»prawny tryb« (1): słuźnie by to/ że by Zawíłny cudzołóżnik/ záras pozbył łzyie/ Práwny tryb między ludźmi zdawná łie tem wiie. GosłCast 68.

Szeregi: »tak prawny, jako też i nie prawny; bądź prawny albo nieprawny« = *sive iudiciarius, sive extraiudiciarius JanStat (1;1)*: áby łam łie w łobie wmiárkowawłszy/ záchował przeciwko káždemu thák w práwnych/ iáko też y nie w práwnych [*cf s.v. 1.NIE*] rzeczach/ łlufzność [...] częgo trudno áby łie włzythkiego s kłiąg/ ábo s piłánego práwá náuczyć miał *GórnDworz Gg5v; SarnStat 1252*.

»sądowy abo prawny« (1): [*O podziale zakonu Mojżeszowego*:] A potym dzieli ná rzeczy łądowe abo práwne/ á ná obyczáie ktore záuwiłły ná dzielięciorgu przykazániu Bożym *CzechRozm 97v*.

W przén (2) : A ielzcze nagorłza y naydziwnieyłza/ iż ludzie wolnością ná vbogie przebułzni niebaczą łię w tey niewoli/ w ktorey ich łobie podawáią/ Prokuratorowie/ Piłárze/ podpiłkowie/ woźni/ y kto łie iedno do tego práwnego wárłztátu przyłádzi. (*marg*) Gwałtowna wolność práwną niewolą pokáráną [!]. (-) *PowodPr 64*.

Wyrażenie: »labirynty prawne« (1): Lábirynty práwné/ Iełli iednému w Polłcze/ iemu były iáwné. *KochFr 53*.

α. Przewidziany prawem, zawarty w ustawach (39) : Przetoż okołó obieránia Krolá niechay będzie práwne połtánowanie [*legibus praescribatur*] *ModrzBaz 75v*; ále łtronę trzebá przypozwác/ y pokázác/ że żadného łtopniá práwnégo nie opułci. *SarnStat 549*; á łtroná pozwána powinna będzie w łádu Grodzkiego [...] nie biorác łobie ná pomoc żadnych przyczyn práwnych w Státucie Wielkiego X. Litewłkiego opifánych ná piérwłzym Roku iáko záuwitým [...] łtánác *SarnStat 1181, 18, 684, 792, 855 [2 r.], 869 [2 r.], 1313*; żeby łię przyłięgá działá/ nie lekkomyłłnie/ áni łádá o co/ gdy bez tego byđz moze: ale z nákazánia práwnego/ abo łłufznego rozłádku/ y o rzecz wyłwiadczenia Bołkiego godną. *PowodPr 47*; iż nie máłz páńłtwá [*poza naszym*]/ w ktorymby bárziefy poddáni y oracze wciłłnieni byli/ pod ták *absolutum dominium*, ktorego nád nimi łłzłáchtá/ bez żadney práwney przełzkody/ wżywa. *SkarKazSej 704a*.

Wyrażenia: »dowód prawny« = *legitimum documentum JanStat [szyk 6:3] (9)*: A Gdzieby łie tráfiłá różność/ [...] przy téy łtronie konkluzya zołtáwác ma/ która zá łobą dowodów práwnych wiefcéy będzie miałá *SarnStat 47 [idem 854]*; A ielłi łie o té gránice będą mogli [...] ogłádawłszy oboiefy łtrony łifty/ práwá dzierzeńief/ y iné práwné dowody/ zgodzief: tedy będą łtać gránice ták zgodzoné. *SarnStat 1072 [idem 1264], 159, 557, 824, 826, 854, 868, 1264*.

»obrona prawna« = *defensio iuridica a. iudiciaria JanStat [szyk 8:2] (10)*: Abowiem powiedz mi ktory ielł łąd łwiátá tego/ áby wđdy w nim iáka áppellácia ábo wđdy iáka obroná práwna nie byłá? *RejPos 319; ZawJeft 12*; BEdziefy powinien Sędzia ná łładziefie łiedzacy od łtron łtoifacych przed wczynieniefem łkazánia pytác/ ielłiby mieli iákie munimentá áłbo dowody/ áłbo obrony Práwné łłufzne ku popiefóraniu łwéy rzeczy *SarnStat 159 [idem 557, 824], 505, 557, 824, 932, 1164*; gdyby teraz w nich [*domach bożych*] Pan záltał Heretyki/ ktorzy [...] ná łeymikách/ [...] złorzeczeńłtwá/ łtrzelby/ y z náłzymi Kátholíkami/ w nich czyniá/ iákichby nietylko w priwatnych wcziefiwych domach/ ále też y w nierządnych/ obronie práwney podległych/ niedopułłzczono? *PowodPr 53, 69; [ZapWpolKósc 1549 9/174v, 1551 9/371v]*.

»prawna zwłoka (a. odwłoka)« = *advocatio, ampliatio, comperendinatio, comperendinatus, diffissio, exceptio dilatoria, mora a. prolatio a. prorogatio iudicii, sufflamen litis Cn [szyk 4:1] (5)*: MAiá też być Práwá łpifáne o odwłokách práwnych/ o połłtepkách y dowodziefch łądowych/ o włzelákiem łpofobie

práwowania *ModrzBaz* 84; O które łzkody álbo zakład [...] [*pozwany*] zániechawłszy włzyłtkich wymówek/ zwłók/ z którýkółwiek przyczyny/ álbo téż kwitów/ [...] y włzyłtkich innych práwnych zwłók/ y tákże rułżenia Sędzi/ odpowiadać [*będzie powinien*] *SarnStat* 686 [*idem* (3)] 1249, 1251, 1257.

Szeregi: »słuszny, (albo, i, a) prawny« [*szyk* 4:2] (6): A nie będzie wolno Sędzióm króm łłufzný przyczyny/ álbo práwný przekázy [*sine legitima causa, vel legali impedimento JanStat* 466]/ to iełt woyny/ ábo Wálnýgo Séymu Roków odkłádać *SarnStat* 729, 159, 463, 824, 868, 936.

»tak prawny jako uczynkowy« (1): y niémáią iemu [*zawartemu pokojowi*] łie przeciwić zá żadną przyczyną/ áni żádać rozgrzélżénia y łwobody od przyśięgi/ wyrzékáiąc łie włzelkich wymówek/ ták práwnych iáko vczynkowych [*tam iuris quam facti JanStat* 883] *SarnStat* 1103.

W przén (1) : iż ten porządek iełt/ że łtroná obwiniona/ niź łye s Powodem/ przes główną odpowiedź ná żálobę w práwo wda/ ty lekárłtwá práwne ma: álbo odwłok vżywa/ kthore s práwá otrzyma: álbo [...] *GroicPorz* Cv.

β. Zawierający teksty dotyczące prawa (32) : Też w niktorych wielka okwitość pamieći iedrniece/ á takowi łię ku wywiadováníu hiłtoryey y ku zatrzymaniu wpamięci wiele Xiák práwnych barzo godzą. *KwiatKsiąż* K2; Nic práwni konłtutyey tak nie poważáli/Mężoboyłtwá/ łtrzelánia/ iák chćieli dżiáłáli. *MycPrz* II B3v; *GórnRozm* K3; DRVGA CZĘSC METRIKI W ktorey łye opifuią formy Pozwow/ Zapifow/ Kontráktow/ y infzych łzkryptur práwnych. *SarnStat* 1242, 49, 645, 1266; *PowodPr* 20.

Wyrażenia: »artykuł prawny« = *lex Modrz* (4): Ma łię tedy o to łtárác vłtawcá/ áby ártykuły práwne krotkim wykłádem obiáśnił *ModrzBaz* 100, 98v; *GórnRozm* H2; *SarnStat* 101.

»nauki prawne« (1): ná rozumie zásię náuki łię przymuią/ którých iełt wiele: Napiérwłzé mieyłce/ rycérłkié/ y práwné/ po nich náuki wyzwolone máią. *KochCn* B3.

»prawny ortył« (1): Zwłáłzczá iż co dzień ludzkich przybywa fortelów/ Nie złtáie Párágráphow y práwnych ortyłow *KlonWor* 65.

»reguł(k)a prawna« (7): *GroicPorz* m2v, dd2, ii3v; *CzechEp* 383; TA iełt regułą práwna álbo przypowieść: Stárłszy dżieli, młódłzy wybiéra. *SarnStat* 1265; *KlonWor* ded **4, s. 64.

»statuty prawne« (1): którzy tu do Kráková ná dzień [!] piérwłzy Máią bliłko przyłżłęgo ziechawłszy łie/ łtátutów práwnych [*statutorum iudicialium JanStat* 141] trudność (Zániechawłszy Przywileiów y innych łtátutów/ którý do łádu nie należą) obiáłnić máią *SarnStat* 56.

»prawna ustawa« = *regula iuris, legum a. iuris sanctio JanStat* [*szyk* 6:4] (10): Wedle łłow ich [*nowych Żydów*] włáłnych/ [...] to widzę/ iż przednieyłzymi názywáią práwne vłtawy/ y łkaránim [*lege: z karanim*] ich zá wyłtępkí/ á nawięcey y napirwey/ to co było do łkrzynie przymierza włóżono *CzechRozm* 97v, 98v; GDyż káżda práwna vłtawá zámyka drógę potwarzóm/ vłtawiliłmy: iż iełli o co komu będzie zádána potwarz/ [...] *SarnStat* 572 [*idem* 710, 912], 509, 604, 705, 710, 912, 1235; *SkarKaz* 311a.

Szereg: »prawny, (i) sądowy« [*szyk* 1:1] (2): *CzechRozm* 98v; Drugie vłtawy były łádowe/ okołó rzádu Rzeczypółpóltey y łpráwiedliwóści. Te dáł nam Chryłtus ná wólą/ áby ich Chrześcójanie vżywáli wedle łwey potrzeby. Bo iż łádowe ony práwne/ iedney tyło y máłey nácyey Zydowłkiey

dáne były: á Chrześcijánftwo ná wżytek świát y narody rościągnąć fię miáło: trudno było wżytkiemu świátu rządzić fię y fądzić wedle praw y obyczáiow narodu iednego. *SkarKaz* 311.

γ. *Zgodny z prawem (12)* : Iuridicus, Prawny co wedle práwá yeft. *Mqcz* 179a; Przeto nie mow/ Wygrałem rzecz niespráwiedliwą/ Ale práwną: Bo práwną musísz zwąc práwdziwą. *KlonWor* 66, 64; [ale winujemy ichmci pany, starszą bracią naszę [...], którzy tak niełaskawi na prawa nasze i tak ich do W. K. M. nie fortykują [s], że, byśmy jem naprawniejsze rzeczy poruczyli, nic nam nigdy u K. M. nie uproszą. *AktaSejmikPozn 1596/192*].

W połączeniu szeregowym (1): *SarnStat* 1042; [A thak fthych fzlufznych a fzprawyedlywych y prawnych wywodow dzyal thym pyrzchinfskim [...] przycz nyemoze. *ZapWpolKość 1549 9/173v*].

W przeciwstawieniu: »prawny ... niespráwiedliwy« (3): Stroná przeciw ktoreyby fędzia fkazń vczynił ták ma rufzyć/ Pánie fędzia fkazni tey niespráwiedliwey ktorąs vczynił zá práwną nieprzyimuię *UstPraw C2*; *KlonWor* 64, 66.

Szeregi: »słuszny i ([a]) prawny« (1): *SarnStat* 433; [I profchá panye myły Burgrabia abych byl zachovan wedlye thych fzlufznych a prawnych wywodow mogych *ZapWpolKość 1549 9/174v*]. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»prawny i spráwiedliwy« (1): Do którégó tákowégó fądu z kołá Pofelfkiégó/ deputowani bydź máią ósm ófób: którzy przysiągfy/ ná práwné y ná fpráwiedliwé/ podług fumnienia/ wotowanié/ przy pániéch Senatorzéch wotowác [...] máią. *SarnStat* 151.

»prawny abo zakonny« (1): ktorego [Joasa] y Nátánowym y Sálomonowym fynem czynią. Nátánowym włáfnym ábo przyrodzonym/ á Sálomonowym záś práwnym ábo zakonnym/ to ieft/ któryby tym práwe^m Moyżefzowfskim wzbudzony był y ná mieyfce zmárłego poftánowiony. *CzechRozm* 151.

W przen (1) : Narody ktore zakonu nie máią/ (to ieft piánego/ iáko mieli żydowie) z przyrodzenia to czynią co zakonnego ieft/ y Práwá tákiego nie máiąć/ íami fobie fą Práwem. Y vkázuią vczynki práwne piáne ná fercách fwoich/ gdy im fumnienie świádectwo dáie *SkarKazSej* 696b.

αα. *Zgodny z prawem bożym (1)* : Ieśli rozumiełsz/ by Bóg złośliwémi Ofiárámi był błagan: zginąc tobie z twémi. Iáko fye wielce kocha w práwnym ogniu náfzem: Ták z złości napalony karze wízelkim czáfem *ZawJeft* 34.

b. *Związany z działaniem prawa, zwłaszcza z sądownictwem (174)* : praecepta iudicialia, prawne *BartBydg* 121; (*nagł*) O Záwiefzonych dni od Praw/ ktore zową Feriae. (-) [...] Ty dni [...] od praw wolne/ dla tego fą vftáwione/ áby ludzie od kłopotow práwnych fobie fpozynęli *GroicPorz* c4, C2; *RejZwierz* 73; *GostGosp* 168; O PERSONACH, Ktorych do práwá wołáią/ z ich komitywą y áppáratem práwnym. *SarnStat* 565; Y będą powinni y fą obwiázáni fpolnié siebie y potomki fwé względem przerzeczonych dóbr ták zámięzionych bronić/ [...] y vfpokoiác od wżytkich práwnych trudności y piérwfszych obowiazków [...]/ y wżyftko zámykáiąć od wízelkiégó przenágábánia práwnégó *SarnStat* 685, 563, 877, 1162, 1242, 1249 [2 r.] (17); Nárzeka iefzcze ná vrzędy práwne/ iź ták pófpolicie (á czáfem w kościołách) dopufzczáią przysięgác *PowodPr* 48, 65; *KlonFlis* E2; [A to czo iego K. M. nasz mylos. Pan nam dacz, y pothwierdzicz raczył, byzmy to bes targania prawnego miecz mogli *ZapWpolActCon 1549 14/43*].

W połączeniu szeregowym (1): Bo ná tego Michniká spráwy pátrzyć miło/ Ták w Rycerfkiey iák w práwney y dworfkiey potrzebie *PaprPan* F4.

W przeciwstawieniu: »prawny ... bezprawny« (1): Bo choć iuż kto práwem czego zylźcze/ y zá więtfzá czálem lzkodá fwą ma lkutek práwny odnieść: naydá lie tákowi y láme goż fądu/ ktorzy znowu o onoż do iednánia onego vkrzywdzonego ciągnąć będą. Awa czego niewziął práwny nieftátek/ odeymie bezpráwne iednánie oftátek. *PowodPr* 65.

Wyrażenia: »dzień prawny« = *dies iuridica JanStat* (3); *ZapKościar* 1584/44v; Wtóre fądzenie po święcie S. Mácieiá Apoftoła ná Wiofnę: tákże w dzień [!] powźedni práwny piérwfy. *SarnStat* 729, 729.

»nakład(y), ekspensa prawne(-y)« (6:1): STroná Práwem przekonána/ powinna záplácić naklády práwne/ ftronie ktora fwoię rzecz pozyfkuie práwem *GroicPorz* dd2, f4, aa4, dd2, dd2v *marg*, oo3; *SarnStat* 345.

»postępek, proces prawny« = *forma actionis Modrz; iuridica actio, iuris ordo JanStat; forma iuris a. iurisdictionis, norma iuris, processus iuris a. iudiciarius, tenor a. via iuris Cn* [szyk 16:5] (18:3): A ponieważ go [praw Ottona, zwanych magdeburскими] też wśzytcy Miełczánie y wieyfki lud w Kroleftwie Polfkim miełzkáiący/ we wśzytkich poftępkoch Práwnych vżywáią [...] y s Polfki do Niemiec Appellácye nie idą: áni fye też Polacy Niemcow w Práwie rádzą: fłufznie tedy nie Niemieckim ále Polfkim Mieyfkim ma być zwano. *GroicPorz* a4; *KochSat* B2v; Infzác to ieft rzecź/ ktorą Moyfész ludowi Izráelfkiemu/ z woley Bożey/ o práwnych poftępkách/ około świádkow rofkázował: á infzá co ty Chriftiáninem chcąc być/ o obronie w potrzebie fwey mowifz *CzechRozm* 232v; Powodowey ftronie niema fędzia z przymufzeniem poftępku práwnego przepifowác: [...] ták mu też niech wolno będzie/ tákim poftępkem przeciwko ftronie iść/ iákim chce. *ModrzBaz* 87v; *Crimen laefę maieftatis, y perduellio, y proces* práwny w tym, Pátrz niżey w Matrice doftáteczniéy *SarnStat* 22; Poftępek práwny iáki ma bydz záchowan przy odpowiedzi, z obiáfnieniem wysfzych Státutów. *SarnStat* 624, 151, 184, 288, 416, 456 (15); *PowodPr* 64; *CiekPotr* 65.

»przez pośrzodek prawny« (1): Iż gdy białagłowá piérwéy vmrze máiąc wianá y przywianku opráwę/ pořag od mężá żywiácégo przez pośrzodek práwny [*iure mediante JanStat* 570] ma bydz wyciągan *SarnStat* 633.

»praktyka prawna« (2): Są iefcze drudzy, co do piřánia fą fpořobnieyfzy, á do odpráwowania kaur fą bárzo *rudes*, y niećwiczeni. [...] á dla tych wtórych, przykłády y práktykę práwną pokazemy. *SarnStat* 1242, 101.

»przezyski prawne« (1): W trzećiey [części książki o porządku sądów miejskich] o Poftępku Sądowym/ ták w przezyřkách práwnych przeciw ftronie gdy do Sądu pozwána nieftánie/ iáko też w fpráwách wśzytkich/ gdy do Sądu ftánie. *GroicPorz* C.

»zwyczaj prawny; prawnym obyczajem, trybem« = *iurisditio JanStat* [szyk 6:1] (4;2:1): Iesli fie wierny do wrzędu fwietskiego w doległofciách fwych práwnym obyczáiem vćiekác ma. *CzechRozm* 246 *marg* [*idem*] *4v; Komplices zářię álbo pomocnicy/ niech trzymáią ftáradawny zwyczaj práwny obróny fwey y karániá *SarnStat* 506 [*idem* 932], 59, 932, 1314; Iż choć fie też co trybem práwnym

v nas [w Polsce] zącznie: tedy [...] Prokuratorowie nąrzy prawo/ zwąłzczą nowe Conſtitucie/ ná wſzyftkie choć przeciwné caufi/ iáko woſkowego nołá náciągną *PowodPr* 64.

»sprawiedliwość prawna« (1): Wſzytkim y káżdému zoſobná w Woiewództwie nąrzy B. będącym Práwá Ziemſkiégo vczeftnikóm oznaymujemy przez ninieyſzy liſt: iż gdyſmy obaczyli/ że ſprawiedliwość ludzka Práwna [*iuſtitiam hominum forenſem JanStat* 522] dla miłóſci [*lege*: małóſci] Woźnych byłá zámieſzkawána/ álbo z trudnoſcią odpráwowána: [...] opátrznego A. [...] ná Woźného Ziemie Krákowſkiéy obráliſmy *SarnStat* 573.

»prawna żáloba« (1): Gdyż ziemiá pełná ieſt prawných żálob o krew/ y Miáto ábo R. P. pełná niepráwoſci. *PowodPr* 86.

Szeregi: »rycerski, (i) prawny« (2): Ná d to dawno Niedzwieckim tá cnotá ieſt miłá/ Ze w Rycerfkich y w prawných rzeczách ſá ćwiczeni *PaprPan* X3, Ev. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»sądowny i prawny« (2): iáko Pánowie Rády nąrzé Duchowné y Swietckié/ tákże y ci przerzeczeni Kſiążętá w rzeczách ſádowných y prawných zárówné z Szláchtą onéy Kiiowſkiéy ziemie w Powiećiech ſwoich ná mieyfcách zwykłych/ [...] przed ſádem nąrzy Grodzkim y Ziemſkim ſpráwować y ſádzić ſie máią *SarnStat* 1063 [*idem*] 1192.

»prawny albo sprawiedliwy« (1): Lecz P. Chriſtus tymi ſłowy nie zákázuieć prawnéy/ ábo inney ſprawiedliwey obrony; ále ćierpliwoſci vczy *WujNT* 23.

»prawny i ſwiecki« (1): Ktorem [*heretykom bluźniercom*] iż kroleſtvo żádnego odporu ſobie wládnego/ prawnego y ſwieckiego nie dáie: zá to karánia bozkiego nie vydzie. *SkarKazSej* 703b.

W przén (3) : Myſliſtvo prawne w Polſzce. *PowodPr* 66 *marg*, 65.

Wyrażenie: »prawne labirynty« (1): Czwarty defekt [*polſkiej ſprawiedliwoſci*] ten vpátruię/ iż day to áby ſie iuz też kiedyżkolwiek krętné y długie prawne lábirynty dekretem wykonály: tedy exekucia ich ábo żadna/ ábo táká/ iż ſie o nię ſtroná choć wygráłá/ znowu iednáć muſi *PowodPr* 65.

α. *Stosowany w działaniach prawnych, w procesach sądownych* (14) : Repagula iuris praefingere per translationem, Zágrodzenia prawne przełomić/ pokázic práwá. *Mącz* 275d; Bo dla roznoſci praw/ y prawnicy ſá rozni/ y wiele ſię oſtrožnoſci prawných [*iuris cautiones*] y wykretów národziło/ ktore niezliczonego práwowania ná wiele lat trwájącego národziły. *ModrzBaz* 100v; *ZapKoſcier* 1580/14; Y tá ſubtelnoſć prawna ktorá ty gáníz bywa potrzebna: Bo mowiac/ roſtrząłaiąc/ wyłuſzcziąc/ prawdá ſię naydzie *GórnRozm* F4, Gv, Hv; że Ian Zborowſky Kaſztelan Gnieznienſki Prziwileiem Alexandra Krola/ bronie chciál ſpotwarzonich braciei ale [*król*] *furdis auribus* tego ſluchal/ y nieprziál obroni iego/ zagniewani zadnich obmow prawnich ſluchac niechciál/ tilko woli ſwei y vmiflowi doſic vtzinic. *PaprUp* I; *SarnStat* 439, 1225, 1309; [*Zazdroſci*] przéc z różné zabáwy Swiátá tego niepewné y odmienné ſpráwy Vkázuiefz/ y prawné ſwiegotliwé Fochy [= *wykrety*] *GoſłCaſt* 9; *KlonFlis* D3.

Wyrażenie: »oſwiadczenie, ſwiadectwo prawne« = (1:1): A co ſię tycze o roliá do tego domu nalieżącey, za zeznaniem i Swiadectwem prawnym od vrzędu ma być wymierzono. *ZapKoſcier* 1580/16v; wierne ſtron zeznawánia/ kontrowerſie/ żádná/ álbo oſwiadczenia Práwné [*proteſtationes iuridicas JanStat* 496]/ álbo Sędziégo ſkazánia/ w kſięgi Ziemſkie będę wpifował *SarnStat* 561.

β. Odbywający się przed sądem (50) : Ná koniec łwary y niezgody/ y prawne niełnałki łprawiedliwymy wynalalłki kończył. *SkarŻyw* 31; *BielRozm* 9; Forma Cełsiiey łprawney *SarnStat* 697.

Wyrażenia: »postępek (a. postęp), proces, przewod, akcja, [sprawa] prawna(-y)« = *quaestio Mącz*, *JanStat*; *processus iuris JanStat*, *JanPrzyw*; *actio Modrz*; *processus iudiciarius*, *iuridica actio*, *impeditio*, *streptus iuris a. iudicii JanStat* [szyk 33:11] (29:11:3:1): isz gdi sie przithoczi miedzi stronami ktorzi maią miecz s sobą prawne postąpi iż ieden z onich stroń litependente vmrze [...] *ZapWar* 1545 nr 2646, 1545 nr 2646, 1548 nr 2669; *Diar* 52, 72; De plano causam aliquam cognoscere, apud Iurisconsultos, Króm połtępku łprawnego/ Iednánym obyczaiem rzecz którą oładzić. *Mącz* 303a, 336a; *ModrzBaz* 84; VPOMINA KROL, aby iednołtány był *Proces* łprawny włzędzie *SarnStat* 545; [takowy] ma czynić z nim *pro deportatione citationum*, niż wynidzie rok y łześć niedziel: wyiawłzy gdyby kto nie wiedział o przewodzie łprawnym/ o co ma przysiędz *SarnStat* 642; PRzed który to ład ołobá ładna *cuiuscunque dignitatis et praeminentiae*, któraby Aktciiey łprawney nie miałá/ chodzić nie ma. *SarnStat* 857; którą winę Sędzia Duchowny onego mieyłcá z Mytniká Duchownego przez kláwty Kościelne/ á Swietckich Mytników Stárołtá onego mieyłcá przez łprawny połtępek/ dowiedziawłzy łie prawdziwey rzeczy/ niech wyiága. *SarnStat* 943; A Księdz Biskup przereczony y iego Kápitułá/ té miełczány Gdanłkié y Zakon od Łprawnego połtępku łwego [ab impetitione sua *JanStat* 856] ma wypułcić/ y wyłwobodzić/ y tę łprawę takowá łagásić *SarnStat* 1079; DRVGA CZĘSC PROCESSV PRAWNEgo: gdy iuz [!] ład łaczyna controuerłiá rozbiéráć, y o niey diwinowáć *SarnStat* 1291, 6, 184, 276, 433, 438 (35); [yłz then obyczay yełth łtharadawna zachowaly y prawo pyłzane othym ze przeth poczenczym włzelykiei łsprawy łprawny ma bycz wozny personaliter łthroni actorowy *ZapWpolKosc* 1551 9/371v; y dali Bog [...] Proces łprawny z kaźniámi ná tego kto by iey [= religii] nam gwałcił *Respons* O3v; *InwBiskWłocł* 1582/180].

»prawne pytanie« = *przesłuchanie*; *quaestio Mącz* [szyk 1:1] (2); *Mącz* 336a; ktorzi Swiadkowie na pytanie prawne každy zołobna ielł zeznał pod swoiá przisięgá *ZapKoscier* 1581/22.

»terminy prawne« (1): A Iuz *ex nunc* zá zięciem tych ładów z ołoby náłzey Królewlłkiéy/ nie potrzebá będzie ładnych przypoźwów ná Trybunał/ w tych Aktciách które z appelláciiey/ remiłsiiey/ y innych iákiichkolwiek terminów łprawnych/ zá Dworem náłzym przypadály. *SarnStat* 861.

Szeregi: »tak łprawny jako niełprawny« (1): Nákoniec włtawiamy [...]: iż włzyłłkié łprawy y procesłly tak Łprawne iáko nie Łprawne/ któreby przeciwo temu wiecznemu y nieodmiennemu Dekrétowi/ [...] byłly czynioné/ nikkzemné [...] czyniemy *SarnStat* 1042.

»sádowny a łprawny« (1): *Quaestio item*, Sádowne á łprawne pytanie o nieyáki zły wczinek/ męczenie álbo ciágnienie od katá. *Mącz* 336a.

γ. Nakazany, orzeczony przez sąd (22) : [zwyczaj] więcey nas w powinności zátrzymawáią/ niżli ábo naywiłłłze zapłáty/ ábo náłroźłze kaźni łprawne [*poenae gravissimae legum*]. *ModrzBaz* 5v; to co on przebuduie, albo wida, kto łię tego bliłłkować będzie chciał tedy i dlug i wydatek włzitek wedlug rozeznania łprawnego, będzie powinien iemu nagrodzić *ZapKoscier* 1580/5v, 1580/6v, 1581/18; Niedofyć iest że kto ma kupno, trzebá mu y Wwiázania łprawnego *SarnStat* 548; Narzeka ielłczze ná wrzędy łprawne/ iż tak połpolicie [...] dopułłczáią przysięgáć/ ná księgi Ewángeliey ł. [...] która iey [przysięgi] tym łpołobem zákázuie. A což gdyby był ten Káźnodziieią S. doczekał czálów náłzych/

gdy nietylko poiedynkiem łpanámi/ ale też cálemi rotámi/ Kryłtułá/ zá práwnym pozwoleniem policzkuia *PowodPr* 49, 25, 65.

Wyrażenia: »prawne(-y) osądzenie, wyrok« [szyk 2:1] (2:1): (*marg*) Przyśięgá Sędzięgo. (-) *Quia iuste, secundum Deum, jus scriptum, aequitatem, et partium controversias iudicabo*. Gdycby [!] było miáło bydź dofyć ná práwnem osądzeniu/ tedycby [!]/ było dokládác nie trzebá/ *iustè secundum Deum, nequitatem GórnRozm* G, G; [*Solon*] Káże bić niewolniká złoczyńcę iawnęgo: Káże go z łkály zepchnác z wyroku práwnęgo. *KlonWor* 42.

»postępek, dekret prawny« [w tym: *dekret i postępek* (1)] = *orzeczenie, wyrok Sądu; decretum iuris, processus causarum JanStat* [szyk 7:2] (7:3): GDyż w połtępkách Práwnych v łpráwiedliwych łędzi nie ma miec [!] waśń mieyfcá/ áni łáfká nie ma łobie nic przywálczyć [...]/ áni zapłátá łpráwiedliwóci wywracác *SarnStat* 158 [*idem* 789, 795]; A to dla tego zdawná záchowáło łie/ iż łąd z controwerłiiey Dekrét práwny vczyni *SarnStat* 1175, *5v, 632, 789, 795, 1183, 1213, 1245.

»rok prawny« (2): iż gdy który obywatél Królestwá náłzęgo [...] o którękolwiek wyłtępki/ téż o niepołufzeńłwo Práw y rołkazania świętęgo kościelnęgo łkazániem łpráwiedliwie będzie zálkłt: á tákowá kłátwę dłużey niż rok práwny [*ultra annum legalem JanStat* 245] vpornie będzie ná łobie nośł/ áni by łtárał łie [...] zá wyłtępek łufzńęgo polepłzenia vczynić: tedy [...] *SarnStat* 190 [*idem*] 898.

đ. Zawierający teksty sądowe (8) :

Wyrażenia: »akta prawne« (1): á od controwerłiiey w áktách práwnych/ od káždęy állegáciiey [*ma być brane*] pułgrołzá *SarnStat* 1157.

»księgi prawne« (7): dnyá 13 lypcza anno d^{omi}ni 1585 Stanyeli slachetny pánowyę braczya stryjeczny przet prawo náłzyę Iako waltyn babka a Ian babka: y dały łzobyę zapłfzacz w xzyęky [!] prawnyę: yłz slachetny waltyn Gółztomłky kupyel ot brata łzwęgo strijecznyęgo lana Gółztomłkęgo Imyęnya yęgo: na Gółztomyá *ZapKościer* 1585/58v, 1582/36v, 1583/88v, 1584/66v, 1585/60v, 61v, 1588/78.

c. O ludziach: znający prawo, zatrudniony w sądownictwie (16) : Stárołtowie máiá łądy Grodzkie łądzic włzełc niedziel/ ná ktorych łámi máiá bywác/ A włwey niebytnołci/ mogą Sędzięgo práwnęgo á oliádlęgo w onym łtárołtwie mieć *UstPraw* A3; A teraz tákę czáły náłtály/ iż nietylko pierścienie/ ále y łáncuchy ládá kto nośł: á nietylko iuż mówię dobrzi [...]/ ále też y rufianowie/ nierządnicę/ wykřtácze práwni [*rabulae*]/ y łifnicy. *ModrzBaz* 51; Tedy tákı káždý *peremptoriè* pozwan bydź ma przez Woźńęgo álbo Podwoyłkięgo łługę práwnęgo Wóytowłkięgo/ przed Burmiłtrzá miáłtá álbo miáłteczká onęgo *SarnStat* 270; [{taco mał wolecz} et oratorem {yłbył byl} et poetam ... quam iurisconsultum {nyłly práwnem procoratorem} *Glosy II* 128/24].

Wyrażenie: »prawni ludzie« = *prawnicy; iurisperiti, litigatores Modrz* [szyk 4:4] (8): *ModrzBaz* 6v, 61, 97v; Y niłkąd inąd nie idá ták gęłtę [!] v was morderłtwá/ iedno z tego wálzęgo dźiwńęgo práwá/ á chytrych wykřtów ludzi práwnych. *GórnRozm* Fv, F, I4; IEłt też drugie złóđzięłtwo/ *Peculatum* zowá Łáćinnicy y práwni ludzie łwoiá mowá *KlonWor* 16, 80.

α. W funkcji rzeczownika: Prawnik (5) : (*nagł*) Borkowłki łędzia grocki Kámięniecki. (-) RAd tu vyrzę przecherkę co go przemędruię/ Y práwnęgo co mi go też przedyłputuię. *PaprpAn* Bb, F3, I3.

αα. Uczony w prawie Mojżeszowym (2) :

W połączeniu szeregowym (1): MurzNT 174 cf Szereg.

*Szereg: »prawny abo zakonny« (1): Po tych byli inŹy ktorzy zakonu vczyni [...]. Przy ktorych w Hierufalem inŹych mężów téŹ powaŹnych i vczonych było ŹiedmŹieŹiat/ ktoré zwáno nomikus Mat. 22 prawnémi abo zákonnémi A to iŹz téŹ zonémi dwięmą i ktemu zbiskupem/ wŹyŹtkę Źydowską Źięmię Źprawowali i Źadzili/ ktoré téŹ Mat. 22. doctormi zakonu zowiemy wedle zwyczaui/ wŹzakŹe lepiéi ié zwać/ vczonémi wzakonie/ abo Źadowémi/ a prawnémi/ dlá pewnieiŹzy różnice między nimi. *MurzNT 174.**

Synonimy: a. sŹdowy, zakonny.

Cf NIEPRAWNY

ZCh